

věže. Hauserová si všimla, že pískovcové články s tesanou šroubovicí na sebe vzájemně nenavazují; z toho plyne nepůvodnost jejich osazení. Dokládá, že původně se jednalo o ostění oblouků pavlačové tribuny; po jejím odstranění byly prvky využity k lemování jednak rozšířeného vstupu, jednak nového otvoru v patře věže, kde byla zřízena zpěvácká kruchta.

Druhá kapitola (Výzdoba a vybavení kostela) je dílem Miroslava Šmieda. Podrobně popisuje malířskou výzdobu kostela, která svým rozsahem patří k nejzachovalejším památkám raně středověkého výtvarného umění. Díky tomu je možné poměrně přesně rekonstruovat původní ideový záměr, byť i v tomto případě existují možnosti alternativních výkladů. Hlavní část malířského cyklu je umístěna do apsidy, kde je vymalována legenda o životě patrona kostela, sv. Jakuba, doplněná postavami Krista a dvanácti apoštolů. Jižní a severní stěna je věnována výjevům ze života Ježíše Krista, rozvrženým do obvyklých vodorovných pásů. Západní stěna pak byla vyzdobena v přízemí (pravděpodobně) scénami ze života sv. Prokopa, v patře legendou o sv. Mikuláši.

Malířská výzdoba západní stěny bývá označována jako druhá, mladší fáze malířské výzdoby. Protože jsou na rozdíl od předchozí kapitoly předkládány pouze interpretace a nikoliv argumenty, není zcela jasné, zda datování opravdu vychází ze stylového rozboru, nebo zda je více ovlivněno starším a nyní odmítnutým názorem o dvou fázích stavby, přičemž právě domnělá věžní empora měla být výsledkem mladší románské přestavby. Pokud jsou pro dvojí dataci uměleckohistorické doklady, nejsou v publikaci dostatečně zdůrazněny. Jen letmo jsou zmíněny kamenné sošky na jižní fasádě kostela. V rozporu s názvem kapitoly se nedozvídáme prakticky nic o vybavení kostela, a to jak o zaniklém mobiliáři, tak o dochovaných prvcích (původní oltářní stípe, odkládací nika, gotické sanktuarium).

V dalších dvou, rozsahem jen velmi skromných, nicméně důležitých kapitolách se osudům a restaurování varhan, původně zakoupených ze zrušeného Sázavského kláštera, věnuje Štěpán Svoboda, a Tomáš Kocourek pak podobě nových kostelních lavic, pořízených v roce 2012. Jejich jemná a nenásilně působící výzdoba je odvozena z architektonické výzdoby románského kostela – křížek ze štítového okénka inspiroval výzdobu bočnic a obloučkový vlys portálu se objevuje na dekoru opěradel.

Na závěr je třeba se krátce zastavit u formální podoby publikace. Ocenit lze (bohužel stále nesamozřejmou) kvalitní práci grafika a kvalitní

tisk na kvalitním papíře, což z četby v podstatě účelového průvodce činí i estetický zážitek. Kniha je navíc doplněna německým překladem kompletního textu, úsporně, avšak přehledně vytištěného petitem v závěru publikace, a podrobným půdorysem s analýzou stavebního vývoje. Zadní obálka je užitečně opatřena schematickou mapkou a popisem možností cesty ke kostelu (autem, autobusem i vlakem). I takovéto zdánlivé drobnosti jednoznačně svědčí o zodpovědném přístupu a rozmyslu vydavatele.

MARTIN ČECHURA

Kolektiv autorů, *Kostel Stětí sv. Jana Křtitele v Dolních Chabrech*, Občanské sdružení na ochranu památek v Dolních Chabrech, Praha 2011

40 s., ISBN 978-80-260-0416-5

Utýl sešit přináší aktuální shrnutí poznatků o jednom z našich nejvýznamnějších románských vesnických kostelů. Na jeho obsahu se podíleli přední odborníci na archeologii, paleogeografii a středověkou nástěnnou malbu. Po krátkém historickém exkurzu seznamuje Michal Tryml s poznatky stavební historie a výsledky dlouholetého archeologického výzkumu, který zde proběhl v sedmdesátých letech 20. století, a následně také revizního výzkumu z roku 2010. Ten umožnila především skutečnost, že vykopávky zůstaly po celou dobu odhaleny pod podlahou kostela.

Podélný jednolodní kostel, zakončený na východě půlkruhovou odstupněnou apsidou, byl vybudován asi v poslední třetině 12. století. Po obnově kostela ve třicátých letech 20. století můžeme pozorovat odhalené opukové kvádrkové zdívo, členěné na nárožích a na apsidě lizénami. Na pohled nejzajímavější je původní románský štít, který byl při gotické přestavbě nadezděn do strmějšího tvaru. Kostel je jinak na zajímavé architektonické detaily chudý. Na prvním místě lze jmenovat dochovanou patku románského sloupu, který podpíral západní tribunu a byl objeven během archeologického výzkumu spolu s analogickými patkami přístěnných přípor tribuny. Pod podlahou kostela se podařilo lokalizovat pozůstatky tří předchozích vývojových fází kostela v superpozici.

Současnému kostelu předcházela velká rotunda – v interiéru byly nalezeny základy podkovovité apsidy. Většina půdorysu rotundy však zasahovala

mimo nynější kostel. Její vnější průměr kolem 12,5 m z ní činí jednu z největších rotund zjištěných na našem území. Uvnitř současné lodi se dochovala ještě základová partie pilíře empory rotundy a především pozůstatky původní podlahy v podobě románských dlaždic. Pod rotundou se našel ještě starší kostel, který byl v podstatě vepsaný do půdorysu stávající stavby. Zachovaly se pouze základové partie zdíva lodi z lomového kamene kladeného na hlínu do klasové vazby a také základy patrně půlkruhového závěru. Nejstarší vrstvu představuje několik zdí malé šířky, na jejichž koruně byly zjištěny zbytky spáleného dřeva – snad zbytek dřevěné konstrukce. Půdorys nejstarší církevní stavby se však nepodařilo z dochovaných pozůstatků s jistotou rekonstruovat. Během výzkumu byly také zkoumány hroby uvnitř kostela a část pohřebiště, které zasahovalo i za ohradní zeď stávajícího hřbitova. Bylo prokázáno, že pohřbívání souvisí minimálně s druhou kostelní stavbou.

Motivům na románských dlaždicích se věnuje Jana Snížková. Celkem bylo nalezeno 19 různých vzorů na terakotových dlaždicích obdélného či pravouhlého tvaru. Objevují se zde různé ornamentální či figurální náměty s biblickou tematikou. Tradičně jsou datovány do třetí čtvrtiny 12. století, což by znamenalo, že byly v lodi položeny až v závěrečné fázi života rotundy; to by potvrdzoval i nízký stupeň ošlapání.

Zdeněk Dragoun a Michal Dragoun se v samostatné stati zabývají záhadným nápisem na pískovcovém kvádru zasazeném v jihovýchodním nároží lodi. Snímky pořízené pomocí speciálního světla pomohly až v roce 2010 rozluštit alespoň některé pasáže nápisu, který byl psán latinsky písmem datovatelným do 15. století.

Během posledních oprav kostela se dočkaly restaurování také románské nástěnné malby v apsidě, jimž se věnuje Jan Royt. Nově byl odkryt nejspodnější pás maleb pod okny se zajímavými ikonografickými motivy mariánského cyklu, které vznikly asi po polovině 13. století. V konše apsidy je zobrazena postava trůnícího Krista v mandorle a pod ní mezi okny apoštolové. Poslední dvě kapitoly z pera Martiny Mrňavé a Tomáše Chvátala se věnují mladším stavebním úpravám, kostelnímu inventáři a zvonům umístěným ve zvonici ohradní zdi hřbitova.

Publikaci doprovází bohatý obrazový materiál včetně půdorysného analytického plánu z archeologického výzkumu. K vizualizaci interiéru kostela v románské době dodejme, že uvažovat lze také o původním otevření interiéru kostela do krovu. Objev starších fází kostela je velkým momentem pro studium dějin osídlení a nutí nás k velké opatrnosti při datování kostelní sítě na základě stáří církevní architektury.

ROBERT GÁJA